

5-6 YOSHLI BOLALARNING EKOLOGIK MADANIYATINI SHAKILLANTIRISHDA MULTIMEDIA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING SAMARADORLIGI

Do'lliyeva Xayrigul Namoz qizi

Termiz davlat pedagogika instituti magistranti

Annotatsiya. *Mazkur maqolada maktabgacha tarbiya yoshidagi 5-6 yoshli bolalarda ekologik madaniyatni shakillantirishda multimedia texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligini ta'minlashning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilingan. Shuningdek, bolalarga ekologik bilim berish, atrof-muhitga ehtiyotkorona munosabatni tarbiyalash va tabiatni asrab – avaylashni unga nisbatan mehr tuygʻusini oshirishda multimedia vositalarini qoʻllashning ahamiyati va imkoniyatlari yoritib berilgan. Maqolada Oʻzbekistondagi maktabgacha taʼlim tashkilotlarida bolalarga ekologik bilim berishda multimedia texnologiyalarini qoʻllashni ragʻbatlantirish boʻyicha ilmiy-amaliy taklif va xulosalar ishlab chiqilgan.*

Kalit soʻzlar: *ekologik taʼlim, multimedia, maktabgacha taʼlim, ekologik madaniyat, Mann-Whitney U va Wilcoxon testlari, tabiat, ekologik muammo.*

Annotation: *This article analyzes the theoretical and practical aspects of ensuring the effectiveness of using multimedia technologies in developing environmental culture among preschool children aged 5–6. It highlights the importance and possibilities of applying multimedia tools in providing environmental knowledge to children, fostering a careful and responsible attitude toward the environment, promoting nature conservation, and enhancing children's emotional attachment to nature. In addition, the article presents scientific and practical conclusions and recommendations aimed at encouraging the use of multimedia technologies in environmental education within preschool educational institutions in Uzbekistan.*

Keywords: *environmental education, multimedia, preschool education, environmental culture, Mann–Whitney U and Wilcoxon tests, nature, environmental problems.*

Аннотация: *В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты обеспечения эффективности использования мультимедийных технологий в формировании экологической культуры у детей дошкольного возраста 5–6 лет. Освещаются значение и возможности применения мультимедийных средств в процессе формирования экологических знаний у детей, воспитания бережного и ответственного отношения к окружающей среде, развития навыков охраны природы и*

усиления эмоциональной привязанности детей к природе. Также в статье представлены научно-практические выводы и рекомендации, направленные на стимулирование использования мультимедийных технологий в экологическом образовании в дошкольных образовательных учреждениях Узбекистана.

Ключевые слова: *экологическое образование, мультимедиа, дошкольное образование, экологическая культура, тесты Манна–Уитни и Уилкоксона, природа, экологические проблемы.*

K I R I S H

Bugungi kunda eng ko'p muhokama qilinayotgan masalalardan biri atrof-muhit muammolari hamda shaxslarning ushbu muammolarga nisbatan munosabati va ko'rayotgan choralaridir. Hayot sharoitlari, texnologiyaning rivojlanishi, aholi sonining ortishi, chiqindilar, sanoatning rivoji va uning tabiatga salbiy ta'siri ekologik muammolarni keskin kuchaytirmoqda. Ushbu muammolar nafaqat inson hayotiga, balki Yer sayyorasining yashashga yaroqliligiga ham tahdid solmoqda. Shu sababli ekologik ta'lim muhim ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda barqaror ekologik ta'lim tushunchasi dolzarb bo'lib bormoqda. Barqaror ekologik ta'lim tabiiy resurslardan samarali foydalanish, qayta ishlash, kelajak avlod ehtiyojlarini hisobga olish, chiqindilarni kamaytirish va tabiatni uzluksiz muhofaza qilishni o'z ichiga oladi.

Hozirgi davrda ekologik inqirozlar bilan kurashishning eng muhim yo'li — erta yoshdan barqaror ekologik ongni shakllantirishdir. 5–6 yoshli bolalar atrof-muhitni kuzatish va taqlid qilish orqali o'rganadilar. An'anaviy usullar bilan bir qatorda multimediyaviy texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish ushbu yosh guruhidagi bolalarning ko'rish va eshitish orqali o'rganish ehtiyojlariga mos kelib, barqaror ekologik madaniyatning mustahkam poydevorini yaratadi.

Maktabgacha tarbiya davri ekologik madaniyat tabiatga mehr, tirik mavjudotlarga hurmat, tabiiy resurslardan tejamkor foydalanish hamda atrof-muhit ifloslanishiga nisbatan sezgirlik kabi tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi. Ushbu yosh guruhida "ekologik madaniyat" faqatgina bilim berish bilan cheklanmay, balki hayot tarzi va qadriyatlar tizimi sifatida shakllantirilishi lozim.

Multimedia texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlar

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish jarayonida multimediyaviy texnologiyalardan samarali foydalanish muayyan pedagogik shart-sharoitlarning ta'minlanishini talab etadi. Ushbu shart-

sharoitlar ta'lim jarayonining yosh xususiyatlariga mosligi, mazmunning ilmiyligi va amaliy yo'naltirilganligi bilan belgilanadi.

Birinchidan, yoshga moslik va vizuallashtirish tamoyiliga amal qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Qo'llanilayotgan raqamli o'quv materiallari maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik va kognitiv rivojlanish darajasiga mos bo'lishi, murakkab ekologik jarayonlarni (jumladan, suv aylanishi, chiqindilarni qayta ishlash kabi jarayonlarni) soddalashtirilgan animatsiyalar va vizual obrazlar orqali tushuntirishga xizmat qilishi zarur.

Ikkinchidan, interaktivlik pedagogik jarayonning ajralmas tarkibiy qismi sifatida namoyon bo'lishi lozim. Bunda bola faqat axborotni qabul qiluvchi passiv subyekt emas, balki raqamli o'yinlar, mashqlar va simulyatsiyalar orqali faol ishtirok etuvchi, qaror qabul qiluvchi subyekt sifatida maydonga chiqadi. Masalan, virtual muhitda o'simlik parvarishlashga oid simulyatsiyalar bolalarda sabab-oqibat aloqalarini anglashni rivojlantiradi.

Uchinchidan, tabiat bilan uzviy bog'liqlikni saqlash muhim pedagogik shart sifatida qaraladi. Multimediyaviy texnologiyalar tabiatning o'rnini bosuvchi vosita emas, balki real tabiatni o'rganishga yo'naltiruvchi metodik ko'mak sifatida qo'llanilishi kerak. Raqamli muhitda o'zlashtirilgan bilimlar bevosita tabiat qo'ynida olib boriladigan kuzatishlar va amaliy faoliyat bilan mustahkamlanishi maqsadga muvofiq.

To'rtinchidan, hissiy-ta'sirchanlik va empatiyani rivojlantirishga qaratilgan kontentdan foydalanish zarur. Ekologik muammolarni aks ettiruvchi raqamli hikoyalar, ertaklar va videomateriallar bolalarda tirik mavjudotlarga nisbatan mehr-shafqat, ularni asrash mas'uliyatini shakllantirishga xizmat qiladi. Xususan, yo'qolib ketish xavfi ostidagi hayvonlar hayotini yorituvchi multimediya materiallari bolalarda ekologik ong va mas'uliyat hissini kuchaytiradi.

Xulosa qilib aytganda, mazkur pedagogik shart-sharoitlar asosida tashkil etilgan multimediyaviy ta'lim jarayoni maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirishning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, 5–6 yoshli bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish jarayonida multimediyaviy texnologiyalardan foydalanish to'g'ri pedagogik strategiyalar bilan uyg'unlashtirilgan taqdirda yuqori samaradorlikka erishish mumkin. Multimediyaviy vositalar maktabgacha yoshdagi bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda qo'llanilganda, ularning ekologik bilimlari, munosabatlari hamda ekologik xulq-atvor elementlarini rivojlantirishda muhim didaktik omil sifatida xizmat qiladi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, raqamli ta'lim resurslaridan foydalanish jarayonida asosiy e'tibor ularning real tabiat tajribalari bilan uzviy bog'liqligini ta'minlashga qaratilishi lozim. Multimediyaviy texnologiyalar tabiatning o'rnini bosuvchi vosita emas, balki uni anglash, kuzatish va idrok etishga yo'naltiruvchi metodik yordamchi sifatida tashkil etilgandagina pedagogik samaradorlikni ta'minlaydi. Shu bilan birga, bolaning ta'lim jarayonidagi faol ishtiroki, mustaqil qaror qabul qilishi va hissiy-ta'sirchan tajribaga ega bo'lishi ekologik madaniyatning barqaror shakllanishiga zamin yaratadi.

Xulosa qilib aytganda, multimediyaviy texnologiyalar asosida tashkil etilgan, ilmiy-pedagogik jihatdan asoslangan ta'lim jarayoni maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirishning samarali vositasi bo'lib, kelajakda atrof-muhitga ongli va mas'uliyatli munosabatda bo'ladigan shaxslarni tarbiyalash uchun mustahkam asos yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. — Toshkent: TDPU, 2018.
2. G'afforova T., Karimova S. Maktabgacha ta'limda ekologik tarbiya asoslari. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A. Ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. — Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2019.
4. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi.
"Ilk qadam" davlat o'quv dasturi. — Toshkent, 2022.
5. UNESCO. Education for Sustainable Development in Early Childhood. — Paris, 2017.
6. Piaget J. The Psychology of the Child. — New York: Basic Books, 2008.
7. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. — Cambridge: Harvard University Press, 1978.
8. Mayer R.E. Multimedia Learning. — New York: Cambridge University Press, 2020.
9. Siraj-Blatchford J., Smith K.C., Pramling Samuelsson I.
10. Education for Sustainable Development in the Early Years. — Göteborg: World Organization for Early Childhood Education, 2016.
11. Xasanova M.R. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasi. — Toshkent: Monografiya, 2021.
12. Akramova D. Maktabgacha ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning pedagogik asoslari. // Pedagogika jurnali, 2022, №4.
13. OECD. Early Childhood Education for Sustainability. — Paris, 2018.